

Mi a legjobb a gyermeknek?

Bevezetés

A „gyermekközpontúság korát” éljük, legalábbis minden pedagógus ezt vallja, ha megkérdezik. De vajon a gyakorlatban mindig azt tesszük, ami a gyermeknek a legjobb, vagy inkább igyekszünk másfajta elvárásoknak is eleget tenni?

Napjainkban a „jó” pedagógus egyre inkább szembe találja magát különféle elvárásokkal (mind a társadalom, mind a szülő és a gyermek részéről). A szerepviselkedést is tanulnia kell. Ezek az elvárások valamilyen szinten önmagukban is alakítják a szerepbeállítódást, de a pedagógusnak tudnia kell ezen szerteágazó elvárásokat saját személyiségével egyeztetni. Vagyis meg kell tudnia húzni a határvonalat a szabad döntés joga és az elvárásoknak való megfelelés között. Ezen pedagógiai feladatok elvégzése nagymértékben függ azok értelmezésétől.

„Bizonyos fokig függetlenül a szerepviselkedésre vonatkozó elvárásoktól maguk a munkakörű funkciók mindenképpen kikényszerítenek valamilyen szerepviselkedést. Ennek elsajátítása azonosítható a pedagógus „szakmai” felkészülésével „kiképzésével” (Zrinszky László 1944, 44. p.).

Elengedhetetlen a flexibilitás és az állandó önképzés. Hiszen nem könnyű feladat egy iskolának és ezen belül egy pedagógusnak arra vállalkoznia, hogy egy időben legyen életközpontú, nyújtson magas szintű képzést, és ugyanakkor az életre neveljen. „Olyan szakemberekre (van szükség), akik nem csak a kultúraközvetítésnek, a tudás átadásának szerepét képesek vállalni, és ismerik a tanítás-tanulás eszményi útját, hanem helytállnak olyan helyzetekben is, mint kommunikátor, elemző, diagnosztika, alkotó, újító: olyan szerepekben is, mint nevelő, fejlesztő, tervező, tankönyvíró, elméleti szakember, kutató, értékelő stb” (Birta-Székely Noémi 2010, 73. p.).

Mit tehetünk tehát, hogy a nevelés céljai ne rekedjenek meg a javaslatok szintjén? Hogyan tudjuk mi, pedagógusok gyakorlatba ültetni mindazt, amit tanultunk, és amiről megértettük, hogy fontos?

Feltevődik a legfontosabb kérdés: mi a legjobb a gyermeknek? Ebben a tanulmányban szeretnék megemlíteni néhány fontos dolgot, amit később alátámasztok az osztályomban szerzett tapasztalataimmal.

A gyermekek szempontjából legfontosabb három nevelői feladat

Először is fontos, hogy a gyermeket olyan **léggör** vegye körül, melyben fejlődni tud a személyisége, ahol szabadon kibontakozhat, és örömmel tartja a pedagógussal és társaival való együttműködést. Ahol a diáknak automatikusan kialakul a helyes önbecsülése, a pozitív énképe, ami elengedhetetlenül szükséges a sikerélményhez. „Amikor a gyermek iskolába kerül, akkor az önbizalom felépülése szempontjából egy különösen érzékeny időszak veszi kezdetét, hiszen Erikson fejlődés-lélektani elmélete szerint ekkor az a legfontosabb életfeladata, hogy teljesítsen, jó eredményeket érjen el, megbizonyítsa, mi mindenre képes, és dicséreteket, megerősítéseket kapjon. Az iskoláskorral átpartolási jelenség veszi kezdetét – Mérei Ferenc írta le ezt is. Már nem az a döntő, amit a szülő mond, hanem az, amit a tanítónő. Ezért is olyan kiemelt fontosságú a pedagógus szerepe, aki ugyanúgy hozzájárulhat a gyermek önbizalmának megerősítéséhez, mint a lerombolásához (különösen, ha viselkedése a szülőével összhangban van). A két kulcsfogalom: pozitív megerősítés és bátorítás.

A bátorító pedagógia ma már egy önálló irányzat, amely eredményeivel bizonyítja, hogy akiben hisznek, akit támogatnak és biztatnak, az kivirágzik, a benne rejlő potenciál kibontakozik. Ezt nevezzük önaktualizációnak. Ma a legtöbben az önmegvalósítás kifejezést használják, ám Maslow, a híres humanisztikus pszichológus önaktualizációról beszélt, amit én sokkal szerencsésebbnek tartok. Mit fejez ki ez? Azt, hogy nem üres kézzel jöttél erre a világra, hanem kincsek rejlenek benned, magad se tudod még, hogy mi minden. Mi kell ahhoz, hogy fény derüljön arra, miféle személyes tehetséget hoztál magaddal? Egy olyan közeg, amely arra bátorít, hogy próbálkozz; ne félj a kudarctól; ha valami nem megy, akkor se add fel! Próbáld ki magad minél több területen, ami érdekel, ami iránt vonzódasz – míg csak azt nem érzed, hogy élvezed, amit csinálsz, és egyre jobb eredményeket érsz el! Így bontakozhat ki a tehetség, amiben a szülők mellett a pedagógusok is rendkívül sokat tudnak segíteni” (Bagdy Emőke 2014, 49, 50. p.).

Másodszor fontosnak tartom a **tanár-diák kapcsolat** minőségét és a **csapat**szellem erősítését. A tanár-diák kapcsolat nagymértékben befolyásolja a tanítás-tanulás hatékonyságát, hiszen mi felnőttek is szívesebben tanulunk attól, akit szeretünk, és aki szintén elfogad bennünket. Ez a gyermekekre különösen

érvényes: „Elő szokott fordulni, hogy napokon keresztül rosszkedvvel tanulok. Az egyik nap a tanító néni megdicsért a szép olvasásért. Ettől a naptól kezdve ismét visszajött a kedvem, és heteken keresztül szorgalmasan tanultam. Egy idő után ismét csökkent a szorgalmam, a tanító néni ismét feleltetett és azt mondta, ha egy parányival jobb lett volna a feleletem, akkor csillagos ötöst adott volna... a tanító néni feleltet, megdicsér, és én ismét szorgalmas vagyok” (Veczkó 1986).

Vitathatatlan, hogy a pedagógus a gyermekek példaképe. A tanár viselkedése a tanév elején meghatározó lehet, ami az osztály légkörének alakulását illeti. Azok a tanárok, akik személyes kapcsolatot alakítanak ki diákjaikkal, és megnyerő modorral rendelkeznek, a gyermekek számára hamarabb példaképpé válnak, mint a távolságtartó pedagógusok.

A gyermekek társaikkal is úgy viselkednek, ahogy az általuk tisztelt tanáruktól látják. Ha a pedagógus értékeli, nagyra becsüli valamelyik gyermeket, ők is ugyanígy viszonyulnak majd társaikhoz. Ha viszont a tanár rossz bánásmódban részesít egy gyermeket, ők is hasonlóképpen viselkednek vele.

A példamutatás nyomán megtanulják a gyermekek, hogy nem a kritizálás vagy a bűnbak keresése a célravezető, hanem a problémák megoldására kell fókuszálni (Thomas L. Good–Jere E. Brophy 2008, 98, 99. p.).

Nem mindegy az sem, hogyan kezeljük az iskolai konfliktusokat, hiszen annak függvényében, hogy milyen eljárásokat részesítünk előnyben, érintve lesz a gyermek személyiségének pozitív/negatív kibontakozása. Ha a tekintélyelvű megoldást választjuk (figyelmeztetések, intők, elmarasztalások, megszégyenítések), látszólag úgy tűnik, hogy helyreáll a rend, de a személyiségfejlesztés szempontjából nem igazán előnyös ez a fajta konfliktuskezelés, hiszen ellenállást vált ki a gyermekből, és károsan érinti a gyermek személyiségének pozitív kibontakozását. A demokratikus konfliktuskezelő megoldás mindenképpen előnyösebb. Szükség van még kölcsönös bizalomra és megértésre is. Ezt hivatott segíteni az iskolapszichológia.

Minden olyan személy igénybe veheti ezt a szolgáltatást, aki úgy érzi, hogy akadályozva van abban, hogy feladatát hatékonyan teljesítse, ellentétben azzal a felfogással, hogy csak a nehezen kezelhető gyermekek szorulnak pszichológiai támaszra. Az iskolapszichológia segít pontosan azonosítani a problémákat, és a konstruktív megoldási lehetőségeket segít megkeresni (Járó Katalin 1997, 255).

A gyermeknek biztos érzelmi háttérre van szüksége. Jó kapcsolatokra, melyek átsegítik az élet nehézségein. Szükségük van még elismerésre, ösztönzésre,

melynek segítségével napról napra képesek továbblépni.

Ha egy pedagógusnak nem sikerül jó kapcsolatot kialakítani a gyermekekkel, soha nem fogja megtudni, milyen problémákkal küzd. Például milyen a családi háttér, szüksége van-e külön odafigyelésre.

Ha a gyermek kiszolgáltatottnak érzi magát, mélyen elkeseredik, és ezt dacosság alá rejti. A kezelhetetlenség legtöbb esetben nem más, mint tünete a biztos érzelmi háttér hiányának.

A gyermekek normális körülmények között háromszáz-négyszáz alkalommal nevetnek egy nap, ezzel szemben a felnőttek csak tizenötször. Mivel az iskola a második otthon, biztosítania kellene a kikapcsolódás lehetőségét, az egészséges mozgást, játékot, ahol a gyermekek jól érzik magukat.

Végül fontosnak tartom a **módszerek kiválasztását** és azok **gyakorlati alkalmazását**. Ha óráink unalmasak, kapcsolataink formálisak vagy megfásultak, ha nevelési módszereink szenvedést okoznak, nem fogunk vidám gyermekarcokat látni. Mindennek két éle van, a gyermek boldogtalansága a mi életünkre is kihat. Veszélyezteti helyes önbecsülésünket és boldogságunkat. Ahhoz, hogy megtudjuk, mi az, ami gyermekeinket boldoggá teszi, rendszeresen kommunikálnunk kell velük, állandóan ápolnunk kell a kapcsolatot. Ez sokkal egyszerűbb, mint ahogyan mi felnőttek lebonyolítjuk. Egyszerűen meg kell kérdeznünk a gyermekeket, mi az, ami nekik jó.

Az alábbiakban be szeretnék számolni néhány olyan tapasztalatról, sikerélményről, amit az alternatív pedagógiákból (step by step, Montessori, Waldorf) hozott módszerek, és ezekből eredő ötletek segítségével szereztem.

Mindig az volt az álmom, hogy boldog gyermekeket tudjak magam körül, akik játszva tanulhatnak, és élvezik a velem és társaikkal való együttműködést. Ugyanakkor éreztem annak szükségét, hogy mindig valami újszerűt, a megszokottól eltérőt iktassak be tanítási módszereimbe. Ezek után kutatva igyekszem részt venni minden olyan képzésen, ahol bővíthetem tudásomat a tanítás-tanulás hatékonysága érdekében.

Jelenleg az alternatív pedagógiák módszereit tanulmányozom, és lelkesen ültetem gyakorlatba a saját osztályomban ezeket.

Alternatív módszerek gyakorlati alkalmazása

Első tapasztalatomhoz az ötletet a step by step iskolából merítettem, amikor felfigyeltem a gyermekek választási lehetőségére. Ugyanis reggel bejöttek a gyermekek, és bejelölhették, hogy melyik tevékenységközpontban szeretnének aznap kezdeni. Lehet, hogy nem volt kedve aznap matematikával vagy írás-olvasással kezdeni, de bejelölhette a rajz- és művészetközpontot. Innen jött az ötlet, hogy a saját osztályomban felkínáljam a választási lehetőséget egy előkészítő osztályos kisfiúnak, aki semmiképpen nem akart számokat vagy betűelemeket írni. Attila előkészítő osztályos kisfiú, aki nagyon szeret verseket tanulni, énekelni, mesélni, egyszóval mindent, ami a szóbeli közléshez tartozik.

Viszont gondot okoznak neki azok a tevékenységek, melyek az írásmozgással kapcsolatosak. Valahányszor szem-kéz koordináció fejlesztésére szolgáló gyakorlatokat kap, értem itt a rajzolást, színezést, betűelemek vagy számok írását, mindig sírással végzi, és megkeseredetten ül a füzet mellett.

Sokat tanulmányoztam ennek a gyermeknek a lelki világát, és azt gyanítom, hogy nem a képességgel van a probléma, hanem lelki eredetű a baj, ezért stratégiát kell váltanunk.

Arra gondoltam, hogy mi lenne, ha egészen szabad kezét adnék a gyermeknek, és ő választhatná meg, hogy a napnak melyik szakában szeretne írni vagy rajzolni. Kezdetnek meghívtam a gyermeket egy beszélgetésre. Ez a következőképpen zajlott:

Interjú (beszélgetés)

- *Attila, te szereted az iskolát?*
- Igen.
- *Melyik tevékenységet szereted a legjobban?*
- Hát, verset tanulni, énekelni, játszani, matekezni és tornázni.
- *Mi az, amit nem szeretsz?*
- Szerintem tudja azt a tanító néni. (mosoly, huncut szemek)
- *Igen, Attila, észrevettem, hogy mit nem szeretsz, csak azért kérdezem meg tőled, hogy hátha te elmondod nekem, hogy miért nem szeretsz írni.*
- Hát, azt nem tudom, de mindig jön, hogy sírjak, mikor írnom kell.
- *Mi lenne, Attila, ha mi ketten szövetséget kötelnénk?*

- Szövetséget? Az meg micsoda?
- *Az arról szólna, hogy ezentúl, mikor megérkezel reggel, kiválaszthatod az időpontot, hogy melyik órán szeretnél írni vagy rajzolni. Nem kell egyszerre írnod a többiekkel. Ha akarsz, reggel vagy később, vagy délben, mielőtt megyünk haza, amikor te szeretnél. Azt is eldöntheted, hogy rajzolni akarsz, vagy betűelemeket írni vagy számjegyeket. Mit szólsz hozzá?*
- Hát az szerintem jó lenne.
- *Kezdjük azszal Attila, hogy ma nem kell írnod. Jó?*
- Szuper.

Eredmény

- A beszélgetést követő első napon Attila 8 előtt tíz perccel megjelent az iskolában, és kérte a négyzetrácsos füzetét. Saját magához képest gyönyörűen írt, de csak egy pár sort.
- Második nap, 11 óra körül jelezte, hogy írni szeretne.
- Harmadik nap elmondta, hogy otthon is sokat ír délután, és itt is írni szeretne, vagy inkább rajzolni (a rajzolás még annyira sem ment neki, mint az írás).
- A következő napokon is mindig más-más időpontban szeretett volna írni, volt olyan, hogy szünetben is, de nem akkor, amikor a társai. Ezt követően, a szünetben kérés nélkül irogatott a táblára.
- Amikor a társai írtak, ő valamilyen kiegészítő-tevékenységet kapott, vagy a másik teremben játszhatott az építőkockákkal, a puzzlékkal.
- Mikor a félévi felmérőt írtuk, jelezte, hogy szeretné a társaival egy időben megírni a felmérőt, úgy matematikából, mint anyanyelvből.
- A rajzolás még csak minta alapján történik, de arra várok, hogy felébredjen benne az alkotásra való készség.

Ha megnézzük Attila legelső füzetét, az írás nagyon csúnya, a lap ki van lyukasztva, és sok-sok könnyel áztatva. Mindez csak azért, mert a gyermek nem szereti ezt csinálni. De ha rá van bízva és érzi, hogy tiszteletben tartják akaratát, döntését, véleményét és hangulatát, akkor már nem olyan nagy teher az sem,

amit egyébként egyáltalán nem szeret. A mostani füzete tiszta, és önmagához képest elég szép írás ékeskedik rajta.

A gyermekek akarát nem lenne szabad megtörnünk, csak egyszerűen vezetnünk. Az akaraterőre nagy szükségük lesz a jövőben, mikor döntéseket kell meghozniuk, vagy szilárdan ki kell tartaniuk valami mellett a mostoha körülmények ellenére is.

A szeretetteljes vezetés és a partnerség meghozza a maga gyümölcsét. Úgy érezzük majd, hogy nekünk ragyog a nap, és értünk dalolnak a madarak, ha látjuk gyermekeink boldog, kiegyensúlyozott mosolyát. Ezért kérdezzük hát meg, mi az, amit értük tehetünk. Higgyünk válaszaik őszinteségében és vegyük fontolóra őket.

Attila egy sokkal boldogabb, kiegyensúlyozottabb gyermek lett, és egyre inkább meggyőződtem arról, hogy a gyermekeket be kell vonni a döntéseinkbe.

A második tapasztalatomat egy Montessori-eszköz alkalmazásának segítségével szereztem, egészen pontosan gyöngyrudakkal.

A kísérletben két előkészítő osztályos kislány vett részt, Emese és Denisa. Sajnos, ők nem jártak óvodába, és nagyon nehézkesen akart náluk kialakulni a számfogalom.

A hagyományos módszereket alkalmazva elég szép eredményhez jutottak, most már felismerjük a számokat (0-tól 10-ig), és el is számolunk 10-ig, de a több-kevesebb fogalma nem akart kialakulni, ezért gondoltam, hogy gyöngyrudakat készítek, és azzal próbálkozom.

A hagyományos módszerek alatt értem:

- a halmazalkotást (megadott szempontok szerinti megfeleltetés);
- a számlálást: pálcikával, almával, dióval, játékokkal;
- a mondókák tanulását, mutogatását számokkal;
- a számkártyák felismerését, rendezését (csökkenő, növekvő sorrendben);
- a csoportosítást megadott szempontok szerint;
- a rendezést (kicsitől nagyig).

Mind ezek mellett Denisa és Emese számára nem világos, hogy melyik a több, az 5 vagy a 7 (még akkor sem, ha cukorkát számlálunk).

Eredmény

- Első nap csak a színeket kérdeztem meg, és megengedtem, hogy kedvük szerint rakosgassák a gyöngyrudakat, a színeket ügyesen azonosították.
- Majd kérésre a számoknak megfelelően felmutatták a gyöngyrudakat.
- A szópiramis kirakása csak növekvő sorrendben egyre jobban ment.
- A szópiramis kirakása csökkenő sorrendben (több napig gyakoroltuk) is kialakult.
- Összehasonlítás: a kisebb-nagyobb gyöngyrudak összehasonlítása a végén kitűnően ment.

Emese és Denisa azóta boldogan várja a matematikaórát. A tehetséges gyermekek is sokkal szívesebben számolnak a gyöngyrudak segítségével, mint a pálcikákkal. Mivel összevont osztályom van (előkészítő és első osztály), az elsősök szemrebbelés nélkül a szememre hányták, hogy „bezzeg” ők nem számolhattak ilyen szép, színes gyöngyökkel a tavaly.

A harmadik tapasztalatom az egész osztályra vonatkozik. A reggeli találkozás beiktatása csodát művelt a gyermekek személyiségfejlődését illetően. Reggelenként én is leültem velük a szőnyegre, hiszen lentről egészen más a világ. E gyermekek többsége óvodába sem járt. Nem tudták a hét napjait, vagy hogy milyen évben vagyunk, és hányadika van. A legtöbb gyermek a teljes nevét sem tudta megmondani. Először csak beszélgettünk, körbeadtuk a labdát, és mindenki elmondhatta pár mondatban, hogy mi történt vele az előző nap délutánján. Később a témának megfelelően (kéthetes projektekben dolgoztunk) mindenki mesélhetett a kedvenc virágáról vagy a legjobb barátjáról. Ezek a beszélgetések még a legszótlanabb gyermeket is aktivitásra készítették. Aztán a számkártyákat kiborítottuk az asztalkára minden reggel, és a gyermekek lelkesen keresgéltek a naptárba illő számot. Ezúttal szinte észrevétlenül a számokkal is megismerkedtünk.

A hagyományos oktatással szemben ennek a mozzanatnak az az előnye, hogy itt mindenki szót kapott, azok a gyermekek is, akik egyébként sosem szóltak volna meg, és mire a komolyabb tanulásra került a sor, a gyermekekben szép lassan feloldódott a feszültség. Mikor már ezt sikerült elérnünk, nyert

ügyem volt, hiszen a boldog és felszabadult gyermekekre sokkal könnyebb volt hatni, mint az unatkozó, frusztrált diákokra. A diákoknak nem szabadna félniük a pedagógustól. „A félelemtől, hogy valamit rosszul csinálok, annyira feszült leszek, hogy a legegyszerűbb dolgot is elhibázom. Akkor meg ordítanak velem. Nem hiszem, hogy ezt a tanáromat bármivel is boldoggá tehetném. Semmivel sem lehet a kedvében járni” (Thomas Gordon 2001, 41. p.).

Az alternatív pedagógiai program jó értelemben befolyásolja az oktatás minőségét valamint a diákok felzárkózási esélyeit.

Ezekben az iskolákban tényleg fontos szerepet kap a gyermekközponúság, amely elengedhetetlenül szükséges feltétele a jól meghatározott tanítási-tanulási koncepciónak.

Olyan módszertani megújulást és kompetenciaalapú fejlesztést tapasztaltam, melyek gyakorlatba ültetése a diákok javát szolgálja. Vagyis a diák könnyedén, jó hangulatban, felszabadultan, játékosan, viszonylag probléma mentesen sajátíthatja el az új ismereteket.

A Step by step-iskolában az, ahogyan a gyermekek együtt ülnek le a szőnyegre, és együttesen elemzik, értékelik a nap reggeli üzenetét, azt a benyomást kelti bennük, hogy egyformák, egyenértékűek. Egy olyan csapatszellemre tesznek szert, ami hozzásegíti őket a későbbi nagybetűs életbe való beilleszkedésbe.

A kooperatív munka is arra segíti őket, hogy fontos a másik ember véleménye, munkája, hiszen nélküle nem jönne létre a kívánt eredmény. „A csoportos tevékenységnek több sajátos jegye van. Egyik ilyen ismérv az, hogy lehetővé teszi az egyének közötti kommunikációt, információcserét, a szerzett ismeretek közös megbeszélését, értékelését, és egy viszonylagos közös álláspont kialakítását. Csak ilyen feltételek mellett válik lehetővé az információk tanulói aktív feldolgozása, a különböző álláspontok egyeztetése, a szeminárium jellegű vita kibontakozása, egyszóval divergens gondolkodás fejlesztése” (Ferenczi Gyula–Fodor László 2002, 145, 146. p.)

Az, hogy a tevékenységközpontokban vezetők vannak, akiket a gyermekek kiválasztanak maguknak, megtanítja őket, hogyan kell felelősséget vállalni, ugyanakkor arra is képesek lesznek, hogy alkalmazkodjanak a vezetőjük utasításaihoz és bizonyos szabályokhoz.

Ezek a gyakorlatok önállóságra nevelnek és fejlesztik az alkalmazkodóképességet is, ha a helyzet úgy kívánja.

A Montessori-iskolában a speciális eszközök alkalmazását nagyon előnyösnek tartom. A gyermek játszásként éli meg a tanulást.

A Waldorf-iskolában az fogott meg, hogy milyen nagy hangsúly fektetnek az esztétikai érzés fejlesztésére. A kisgyermek is tudja már, hogy szép ruhát szeretne, és a babáinak is szép ékszereket és ruhákat akar. Ha könyveket teszünk egy kicsi gyermek elé, a szép színeseket fogja legelőbb megmarkolni. Ha mesélünk a gyermekeknek, meg tudják ítélni, és szét tudják választani a pozitív tulajdonságokkal rendelkező személyeket a negatív tulajdonságokkal rendelkezőktől.

Az igény a szép és jó megtapasztalására ott van minden gyermekpalántában, csak biztosítani kell nekik a lehetőséget olyan tapasztalatok megszerzéséhez, mint például a tűnemezelés és vizes nemezelés. Bámulatos, mennyi szépet alkotnak a gyermekek ezeknek a technikáknak a segítségével. Az esztétikai érzést tudatosan fejlesztik ebben az iskolában a tánc és a zene segítségével is.

Az alternatív iskolákban a gyermekek képesek lesznek olyan önálló életvezetésre, amelyet a társadalom elvárásai diktálnak különböző élethelyzetekben. Jellemezni fogja őket a talpraesettség, és nem fognak visszariadni az élet kihívásaitól. Kialakul bennük egy egészséges önbecsülés, és a mellettük lévő embert is tisztelni tudják majd. Képesek lesznek a saját érdekeiket megvédeni anélkül, hogy letapossák a másik embert. Tudni fogják, hogy ők egy fontos láncszem, akik nélkül kevesebb a világ. Ha alkalmazott munkásként dolgoznak majd, akkor is pozitív attitűddel szemlélik saját hivatásukat, de vezető egyéniségként is képesek lesznek beosztottaik érdekeit képviselni.

Még az iskolában megtanulják, hogy mindig van egy új esély, és egy kis jóindulattal minden korrigálható (lásd a délutáni programot).

Megértik, hogy a pillanatnyi gyengeségeket kezelni kell, és nem elítélni. De ha történetesen valamelyik gyermek nem született olyan adottságokkal, hogy vezető egyéniség legyen, vagy éppen nem képes vakon követni a vezetőtársa utasításait, akkor is megtanulja kezelni a különbözőséget és tisztelni a „máságot”. Azt hiszem, ez a gyermek a következő idézetet vallhatja majd magáénak: „Ne menj előttem, lehet, hogy nem tudlak követni. Ne gyere mögöttem, lehet, hogy nem tudlak vezetni. Gyere mellettem, és légy a barátom” (Albert Camus).

A társadalomnak szüksége van vezető egyéniségre, aki felelősségteljes, ugyanakkor szüksége van a szabályokat betartó, alkalmazkodni tudó emberekre, valamint különös egyéniségekre, akik mindenben másként gondolkodnak, de barátként közelednek embertársaikhoz.

Ha az alternatív iskolák által kínált lehetőségeket összevetem egy hagyományos iskolával, ahol a pedagógus autoriter magatartást tanúsít, ahol a gyermekek alárendeltnek érzik magukat, és alkalmuk sincs véleményük kinyilvánítására

(lásd az én gyermekkorom), akkor azt hiszem, hogy az alternatív iskola tanulói boldog gyermekek. Reményeim szerint kiegyensúlyozott felnőttként lépnek majd a társadalomba, akik képesek önálló életvezetésre. Ha ők is szülőkké válnak majd, vagy éppen pedagógusok lesznek, természetes lesz számukra, hogy azt tartsák szem előtt, **ami a legjobb a gyermeknek.**

Bibliográfia

Albert Camus:

http://blog.xfree.hu/myblog.tvn?n=lilagondolatok&pid=117887&blog_cim=Albert%20Camus:%20...Ne%20menj%20el%F5ttem,..

Bagdy Emőke: *Bízz magadban! Önértékelés, önefogadás, önbecsülés.* Budapest, 2014, Kulcslyuk Kiadó.

Birta-Székely Noémi: *A pedagógia alapjaitól az oktatás elméletéig.* Kolozsvár, 2010, Ábel Kiadó.

Ferenczi Gyula – Fordor László: *Oktatástechnológia és oktatásszervezés.* Kolozsvár, 2002, Stúdium Kiadó.

Gordon, Thomas: *T.E.T. A tanári hatékonyság fejlesztése.* 2001, Gordon Könyvek.

Járó Katalin: Szövetségben a közösséggel / Az osztályfőnöki mesterség társadalom lélektani szempontból. In Mészáros Aranka (szerk): *Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága.* Budapest, 1997, Elte Eötvös Kiadó.

Thomas L. Good – Jere E. Brophy: *Nyissunk be a tanterembe.* 1. kötet. Budapest, 2008, Educatio Társadalmi szolgáltató Közhasznú Társaság.

Veczkó József: Gyerekek, tanárok, iskolák. In *Pszichológia – nevelőknek.* Budapest, 1986, Tankönyvkiadó.

Zrinszky László: *Pedagógusszerepek és változásaik.* Budapest, 1994, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, Neveléstudományi Tanszék.